

การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากสู่ความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชน

ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน

The Analysis of Factors Supporting the Grassroots Economy towards Strength, Stability, and Sustainability: A Case Study of Nong Han Subdistrict, San Sai District, Chiang Mai Province, to Enhance the Quality of Life of the People

ธรรมพร ตันตรา

วินิจ ผาเจริญ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Thammaporn Tantra

Winit Pharcharuen

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

วันที่รับบทความ: 10 เมษายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 24 เมษายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 25 เมษายน 2568

Received: April 10, 2025; Revised: April 24, 2025; Accepted: April 25, 2025

บทคัดย่อ

แม้ชุมชนตำบลหนองหารจะมีทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมที่อุดมสมบูรณ์ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากยังประสบกับอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานที่ไม่ราบรื่นระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ขาดกลไกเชื่อมโยงที่ชัดเจน และยังมีเสี่ยงต่อผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ซึ่งทำให้ศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไม่เต็มที่และขาดความยั่งยืน การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน งานวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาภาคสนามเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่มย่อยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 63 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น ผู้นำองค์กรชุมชน ตัวแทนภาครัฐและเอกชน ผู้แทนจากภาควิชาการ และประชาชนทั่วไป ข้อมูลได้ถูกรวบรวมผ่านหลายช่องทาง รวมถึงการวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจพื้นที่ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก่อนนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นเนื้อหาที่นำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนหนองหารสามารถแบ่งออกเป็น 4 หลัก ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ การพัฒนาความรู้และทักษะของประชาชนในพื้นที่ 2) ทุนทางสังคมและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ที่ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือในการบริหารทรัพยากร 3) ทุนทางเศรษฐกิจที่มีส่วนช่วยในการกระจายรายได้และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน และ 4) ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งและยั่งยืนของเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ชุมชนหนองหาร; เศรษฐกิจฐานราก; ความเข้มแข็งมั่นคงและยั่งยืน

Abstract

Although the Nong Han Subdistrict community is endowed with abundant natural resources and rich social capital, the development of its grassroots economy faces several challenges. These include ineffective coordination among various sectors, a lack of clear mechanisms for connection, and vulnerability to external factors. As a result, the community is unable to fully harness its economic potential, which hampers its ability to achieve sustainable development. This study thus aims to analyze the key factors that support the development of a robust, stable, and sustainable grassroots economy. Using the Nong Han Subdistrict in San Sai District, Chiang Mai Province, as a case study, the research seeks to enhance the quality of life for local residents. A qualitative field study approach was employed, gathering data through semi-structured interviews and focus group discussions with 63 key informants. These included local leaders, community organization leaders, representatives from both the public and private sectors, academic representatives, and general citizens. The data were collected through multiple channels, including document analysis, field surveys, direct observation, interviews, focus groups, and knowledge-sharing forums. This diverse range of data sources was then analyzed and synthesized to provide a comprehensive, descriptive account of the findings.

Research Findings, The findings of this study reveal that the factors supporting the development of a grassroots economy in Nong Han community can be categorized into four main components: 1) Human Capital, which focuses on the development of knowledge and skills among the local population; 2) Social Capital and support from government agencies, which enhance collaboration in resource management; 3) Economic Capital, which contributes to income distribution and strengthens economic stability at the household level; and 4) Cultural Capital and Local Wisdom, which promote the preservation of identity and sustainable development.

Keywords: Nong Han Community; Grassroots Economy; Resilience Stability and Sustainability

บทนำ

ช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดเรื่อง “เศรษฐกิจฐานราก” (Grassroots Economy) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในฐานะยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งเน้นการเติบโตจากฐานรากของสังคม โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่ยังคงเผชิญกับความเหลื่อมล้ำระหว่างเขตเมืองกับชนบท การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากจึงมิใช่เพียงแค่การสร้างรายได้ แต่ยังเป็นกระบวนการฟื้นฟูศักยภาพของชุมชน ให้สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (นพรัตน์ ไชยชนะ, 2567) ประเทศไทยมีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและกิ่งเมือง อย่างไรก็ตาม แม้ชุมชนหลายแห่งจะมีจุดแข็งภายในที่โดดเด่น

เด่น แต่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากยังคงเผชิญข้อจำกัดที่สำคัญ เช่น การขาดความต่อเนื่องของนโยบาย การขาดการบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และการบริหารจัดการทรัพยากรภายในชุมชนอย่างไม่มีประสิทธิภาพ (ธรรมพร ตันตรา, 2565) คำถามสำคัญจึงอยู่ที่ว่า “อะไรคือปัจจัยสนับสนุนที่แท้จริง” ซึ่งจะสามารถผลักดันเศรษฐกิจฐานรากให้ก้าวไปสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม การทำความเข้าใจองค์ประกอบที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง จึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างแบบจำลองการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

ชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ถือเป็นตัวอย่างของชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมที่โดดเด่น โดยชุมชนแห่งนี้ไม่เพียงแต่มีทรัพยากรในแง่ของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เท่านั้น แต่ยังมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งและกลไกการพัฒนาที่เกิดจากความร่วมมืออย่างแน่นแฟ้นระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน สิ่งเหล่านี้สร้างบริบทที่อุดมไปด้วยศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม ซึ่งทำให้ชุมชนตำบลหนองหารกลายเป็นแหล่งเรียนรู้และตัวอย่างที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยในระดับชุมชน พื้นที่ตำบลหนองหารมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนสามารถนำมาใช้พัฒนาศักยภาพท้องถิ่นได้อย่างครบถ้วน ชาวบ้านในตำบลนี้มีการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชนที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในพื้นที่ ทำให้เกิดความสามารถในการสร้างรายได้และลดช่องว่างทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ที่สดใสของชุมชนยังคงมีความท้าทายในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างเครือข่าย และการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกได้อย่างทันท่วงที ปัญหาที่ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ได้แก่ การบูรณาการการทำงานระหว่างภาคส่วนที่ยังไม่ราบรื่น การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีขีดจำกัดในด้านงบประมาณและเทคโนโลยี ตลอดจนการเข้าถึงแหล่งทุนและโอกาสทางการตลาดที่ยังไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดคำถามเชิงวิจัยที่น่าสนใจว่า “ปัจจัยสนับสนุนที่แท้จริงในรูปแบบไหนที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากไปสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนได้จริง” คำถามนี้เป็นประเด็นสำคัญที่งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการสำรวจและวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนของเศรษฐกิจท้องถิ่น พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เช่น ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนวัฒนธรรม ซึ่งสามารถช่วยขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจว่าปัจจัยเหล่านี้สามารถยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างไรในบริบทของชุมชนหนองหาร และเป็นแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy)

แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) คือรูปแบบการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน โดยเน้นบทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการเป็นกลไกหลักของการผลิต การกระจายรายได้ และการบริหารทรัพยากรในชุมชนตนเอง (Palavicini Corona, E., 2012) แนวคิดนี้มุ่งเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม และการสร้างเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืนในระยะยาวผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระดับ ซึ่งไม่เพียงช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (ภาวิดา เจริญจินดารัตน์, 2561) สำหรับประเทศไทยแนวคิดเศรษฐกิจฐานรากได้รับการส่งเสริมผ่านนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาในหลายช่วงเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับชุมชน (มาริษา ศรีชะแก้ว และ สถาพร วิชัยรัมย์, 2562) อันถือเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงและยั่งยืน อีกทั้งยังปรากฏในรูปของการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ และการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมบทบาทของประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

2. ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก

ปัจจัยที่สนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากมีหลายด้านที่ส่งผลต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในระดับชุมชน ซึ่งหนึ่งในปัจจัยสำคัญคือ ทุนมนุษย์ หรือการพัฒนาความรู้และทักษะของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจ (พระครูสมุห์ไพฑูรย์ พนมสวอย และ สุทธญาณ โอบอ้อม, 2561) การพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น เช่น การเกษตรที่ยั่งยืน การแปรรูปสินค้าท้องถิ่น หรือการพัฒนาทักษะอาชีพต่าง ๆ สามารถช่วยสร้างการมีงานทำและลดความยากจนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ทุนทางสังคม หรือความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน ก็เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการสร้างความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ระหว่างกัน (อุไรวรรณ แม่บ้าน, 2563) การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งภายในชุมชนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน นอกจากทุนมนุษย์และทุนทางสังคมแล้ว ทุนทางเศรษฐกิจ และ ทุนวัฒนธรรม ก็มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก โดยทุนทางเศรษฐกิจหมายถึงการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การกระจายรายได้ในระดับครัวเรือน และการส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ (Khatasombun, H., 2022) ส่วนทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างมีเอกลักษณ์ การรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การผลิตสินค้าหัตถกรรมที่มีคุณค่าเฉพาะตัว หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับเศรษฐกิจชุมชน (เดือนนภา ภูทอง, 2567) ปัจจัยเหล่านี้ร่วมกันเป็นการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่มีความยั่งยืนและสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง

3. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นหลักการที่มีความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคมโดยรวม การพัฒนาเชิงบูรณาการที่มีความเข้มแข็ง หมายถึง การเสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อการ

เปลี่ยนแปลงและปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยที่ความมั่นคงหมายถึงความสามารถในการสร้างเสถียรภาพและการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มหรือชุมชนให้คงอยู่และความยั่งยืนเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาในลักษณะที่ไม่ทำลายทรัพยากรหรือก่อให้เกิดปัญหาในอนาคต (พระครูพิสัยปริยัติกิจ อดุลคุณโณ และสมชาย เบ็ญจวรรณ, 2564) แนวคิดเหล่านี้ยังสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคและยุติธรรม (ยุวดี พวงรอด และคณะ 2020) สำหรับการยกระดับคุณภาพชีวิตถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้มแข็งและมั่นคงให้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบางและด้อยโอกาส การยกระดับคุณภาพชีวิตไม่ได้หมายถึงแค่การเพิ่มรายได้หรือสวัสดิการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาความต้องการพื้นฐานที่สามารถตอบสนองต่อความเป็นอยู่ที่ดีและยั่งยืน เช่น การสร้างความเข้มแข็งทางสังคม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ และการเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (กัมพล เพ็ชรล้อมทอง และคณะ 2021, สุธยา ปานแก้ว, 2567) การยกระดับคุณภาพชีวิตเช่นนี้จึงต้องการการร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อสร้างระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์รูปแบบปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีการวางแผนและดำเนินการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการสำรวจและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) เพื่อนำข้อมูลจากประสบการณ์และมุมมองของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนของเศรษฐกิจฐานราก

2. กลุ่มเป้าหมายและ/หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในตำบลหนองหาร ซึ่งครอบคลุมทั้งผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มอาชีพต่างๆ และผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในหลากหลายมิติ กลุ่มตัวอย่างได้รับการคัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติด้านความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ตรงในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับการยอมรับในฐานะเกษตรกรดีเด่นของอำเภอ รวมทั้งผู้ที่มีบทบาทนำทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมจำนวนทั้งสิ้น 63 คน ประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น ผู้นำองค์กรชุมชน ผู้แทนจากหน่วยงานรัฐ เอกชน ภาควิชาการ ตลอดจนประชาชนทั่วไปที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) ประกอบด้วยคำถามเปิดที่ให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นและแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาเศรษฐกิจ และความยั่งยืนในชุมชน 2) การ

สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guide) ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัญหาที่มีผลต่อเศรษฐกิจฐานราก 3) บันทึกการสังเกต (Field Notes) ใช้ในการสังเกตพฤติกรรมและการปฏิสัมพันธ์ของชุมชนในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้เครื่องมือวิจัยมีคุณภาพและเหมาะสมกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับเครื่องมือทั้งหมดได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พร้อมทั้งปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ นอกจากนี้ยังยึดหลักความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) ตามแนวทางของ Lincoln & Guba ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ความสามารถในการถ่ายทอด (Transferability) ความคงที่ของกระบวนการ (Dependability) และความตรวจสอบได้ (Confirmability) รวมถึงมีการทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง เพื่อประเมินความเข้าใจ ความชัดเจนของคำถาม และความเหมาะสมของเนื้อหา ก่อนนำไปใช้จริงในภาคสนาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจะดำเนินการใน 3 ขั้นตอนหลัก 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเกี่ยวกับมุมมองและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล 2) การสนทนากลุ่ม: การจัดกลุ่มสนทนาจะเกิดขึ้นในชุมชนตำบลหนองหาร โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การสนทนาจะมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องเศรษฐกิจฐานรากและปัจจัยที่สนับสนุนความเข้มแข็ง 3) การสังเกตภาคสนาม: การสังเกตพฤติกรรมของผู้คนในชุมชนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจฐานรากจะช่วยเสริมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มถูกบันทึกอย่างรอบคอบโดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้า เพื่อเคารพสิทธิส่วนบุคคลและรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัย ข้อมูลทั้งหมดจะถูกจัดเก็บอย่างปลอดภัย และดำเนินการทำลายหลังจากสิ้นสุดกระบวนการวิเคราะห์อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การจำแนกหัวข้อหลัก: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนา จะถูกจัดกลุ่มตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจฐานราก เช่น การเกษตร การท่องเที่ยว ทักษะอาชีพ และการเข้าถึงทรัพยากรในชุมชน 2) การระบุประเด็นหลัก: หัวข้อที่จำแนกได้จะนำไปสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักที่สะท้อนปัจจัยสนับสนุนหรืออุปสรรคต่อความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนของเศรษฐกิจฐานราก และ 3) การตีความข้อมูล: เชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และกลไกที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในบริบทชุมชน โดยอาศัยความเข้าใจเชิงลึกจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลเป็นหัวใจสำคัญของการตีความ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องวิเคราะห์รูปแบบปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนมีพื้นฐานที่แข็งแกร่งและสำคัญมาจากองค์ประกอบของปัจจัยสนับสนุนที่สามารถแบ่งออกเป็น 4 มิติหลัก ดังนี้

1. ทุนมนุษย์ (Human Capital) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ชุมชนหนองหารมีศักยภาพด้านทุนมนุษย์ที่โดดเด่น ผู้ประกอบอาชีพในพื้นที่มีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่ได้รับการพัฒนาจากประสบการณ์ตรง

ภายในชุมชน รวมถึงการเสริมสร้างทักษะผ่านการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนความรู้กับภายนอก ชุมชนมนุษย์ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างนวัตกรรมและการแก้ไขปัญหาที่เข้มแข็ง ช่วยให้เกิดการพัฒนาตามแนวทาง เศรษฐกิจฐานรากที่ไม่เพียงแต่มั่นคงแต่ยังคงความยั่งยืนในระยะยาวด้วย

2. **ทุนทางสังคมและหน่วยงานภาครัฐ (Social Capital)** ความเข้มแข็งของเครือข่ายสังคมในชุมชน หนองหารถูกสร้างขึ้นจากความร่วมมือและความผูกพันที่แน่นแฟ้นระหว่างผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนร่วมในองค์กร ท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ผลการวิจัยพบว่า การประสานงานและความร่วมมือในระดับท้องถิ่นมีส่วนช่วยให้การบริหารจัดการทรัพยากรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนการบูรณาการการพัฒนาที่ สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐและยุทธศาสตร์ระดับชาติ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างมั่นคงและ ยั่งยืน

3. **ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital)** ชุมชนหนองหารมีศักยภาพด้านทุนทางเศรษฐกิจที่ หลากหลายและมีกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การทำธุรกิจรายย่อย การเกษตรอเนกประสงค์ และการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นร่วมกับการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากทั้งภายในและภายนอกชุมชนได้แสดงให้เห็นถึง ศักยภาพที่สามารถพลิกฟื้นและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็งและมีการกระจายรายได้ที่ยั่งยืน ซึ่งส่งผลให้มีการสร้างความมั่นคงให้กับรายได้ของครัวเรือนและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

4. **ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Cultural & Local Wisdom Capital)** นอกจากทุนด้าน เศรษฐกิจและทุนมนุษย์แล้ว ผลการวิจัยยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็น เอกลักษณ์ของชุมชน หนองหารมีมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษและถูกปรับเปลี่ยนให้เข้า กับยุคสมัย วัฒนธรรมที่โดดเด่นนี้ไม่เพียงแต่เป็นที่ประจักษ์ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชน แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจให้กับนวัตกรรมและการพัฒนาชุมชนผ่านการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการ พัฒนาท้องถิ่น ทำให้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมีเอกลักษณ์และความยั่งยืน

ในภาพรวม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนตำบลหนองหารนั้นได้รับการ ผลักดันอย่างแข็งแกร่งจากการผสมผสานของทุนมนุษย์ ทุนสังคมและหน่วยงานภาครัฐ ทุนเศรษฐกิจ และ ทุนวัฒนธรรมร่วมกัน โดยองค์ประกอบแต่ละมิติไม่เพียงช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจแต่ยัง ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคงและมีแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ตอบโจทย์การยกระดับคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนหนองหารมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคมและหน่วยงานภาครัฐ ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแต่ละมิติทำหน้าที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนและมั่นคง การ อภิปรายผลในครั้งนี้จะเน้นไปที่การวิเคราะห์บทบาทของปัจจัยเหล่านี้ในการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจและ ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนในชุมชนหนองหาร ได้แก่

1. **ทุนมนุษย์ (Human Capital)** ผลการวิจัยในชุมชนหนองหารชี้ให้เห็นว่า ทุนมนุษย์เป็นรากฐาน สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแข็งแกร่งและยั่งยืน เพราะการพัฒนาความรู้ ทักษะ และ

ประสบการณ์ของประชาชนในพื้นที่ที่มีผลโดยตรงต่อความสามารถในการปรับตัว การแก้ไขปัญหา และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ จากข้อมูลที่ได้พบว่า ผู้ประกอบอาชีพในชุมชนได้รับการพัฒนาทักษะผ่านการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนความรู้กับภายนอกอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ทักษะเหล่านี้ในการตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษานี้จึงสะท้อนแนวคิดของ พงษ์พิงศ์ จักกะพาก (2564) ที่เน้นความสำคัญของการเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ผ่านการศึกษาและการเข้าถึงทรัพยากรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการตัดสินใจและสร้างโอกาสที่ดีกว่าในชีวิต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และคณะ (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าการลงทุนในทุนมนุษย์เป็นการลงทุนในอนาคตของเศรษฐกิจโดยรวม เพราะการเพิ่มพูนทักษะและความรู้ในระดับบุคคล จะมีผลเชิงบวกต่อตลาดแรงงานและสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับชุมชน เหตุผลที่ผลการศึกษานี้จึงออกมาในรูปแบบนี้เนื่องจากการที่ชุมชนหนองหารได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์เป็นอันดับแรก ทำให้เกิดการสร้างความรู้และนวัตกรรมที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกและความต้องการของตลาดในพื้นที่ได้อย่างคล่องตัว เมื่อประชาชนมีความพร้อมด้านความรู้และทักษะ มันจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งในระดับพื้นฐาน ทั้งยังช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว เนื่องจากทุกองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานร่วมกันเพื่อลดข้อจำกัดและเปิดโอกาสให้เกิดโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ ที่สามารถพลิกฟื้นเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. ทุนทางสังคมและหน่วยงานภาครัฐ (Social Capital) ในชุมชนหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประเด็นที่สะท้อนถึงการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การร่วมมือกันในระดับท้องถิ่นเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ การทำงานร่วมกันนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้การบริหารจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ สงวนดี (2564) ที่เน้นถึงความสำคัญของทุนทางสังคมในการเชื่อมโยงและเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และทัศนีย์ ปิ่นสวัสดิ์ (2563) แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างผู้นำท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวช่วยสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติ ทำให้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมีความเข้มแข็งและมั่นคง รวมถึงสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน การประสานงานที่ดีและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนได้ช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และการร่วมมือในลักษณะนี้ยังสะท้อนถึงการนำเสนอของวินิจ ฝาเจริญและคณะ (2564) และ ศุจินันท์ ไตรระเปียบ และคณะ (2567) ซึ่งระบุว่า ทุนทางสังคม เป็นทรัพยากรที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงที่มีความไว้วางใจ ซึ่งการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานภาครัฐและการมีความเชื่อมั่นในผู้นำท้องถิ่นช่วยให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจของตนไปในทิศทางที่มั่นคงและยั่งยืน การมีทุนทางสังคมในรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่ยังส่งผลดีต่อการพัฒนาระยะยาว เพราะช่วยสร้างเสถียรภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่มั่นคง การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในระดับท้องถิ่นจะช่วยให้เกิดการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการรับมือกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

3. ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) การวิจัยพบว่าเศรษฐกิจในชุมชนหนองหารมีความหลากหลายและเติบโตอย่างมีศักยภาพในหลายด้าน เช่น ธุรกิจรายย่อย เกษตรอเนกประสงค์ และการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สามารถต่อยอดและขยายผลได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเข้าถึงแหล่งเงินทุนทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนได้สร้างแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความยั่งยืนและมั่นคง ผลปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของแก้วตา ผิวพรรณ และปวีตรา โคบำรุง. (2566) ที่เน้นการจัดการทรัพยากรและการให้ความสำคัญกับการเข้าถึงทุนในระดับท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความคล่องตัวและขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจชุมชน และสุชาติ อานาจิภาวีและคณะ (2563) ผลการศึกษาพบว่า การสร้างช่องทางทางการเงินไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือนเท่านั้น แต่ยังเป็นฐานสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและธุรกิจรายย่อยให้เติบโตได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการเข้าถึงเงินทุนที่เพียงพอทำให้ผู้ประกอบการสามารถลงทุนในนวัตกรรมใหม่ ๆ และปรับปรุงกระบวนการผลิตได้รวดเร็ว ส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความยืดหยุ่นและสามารถต่อสู้กับความท้าทายจากภายนอกได้ดี เหตุผลที่ผลการวิจัยจึงได้เช่นนี้ นั้นเป็นเพราะว่าการให้ความสำคัญกับทุนทางเศรษฐกิจในชุมชนหนองหารนั้นไม่ได้จำกัดเพียงแค่การดำเนินธุรกิจรายย่อยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีแหล่งเงินทุนที่มีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการกระจายรายได้และลดช่องว่างความยากจนในชุมชน นอกจากนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์และสามารถต่อยอดได้ยังช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มที่เข้มแข็งและยั่งยืน การจัดการเช่นนี้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจรายย่อยในชุมชน แต่ยังเป็นฐานสำคัญในการสร้างเสถียรภาพและการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมในระดับครัวเรือนอีกด้วย

4. ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Cultural & Local Wisdom Capital) เป็นปัจจัยที่ทรงพลังในชุมชนหนองหาร เพราะมันไม่เพียงแต่ช่วยรักษาเอกลักษณ์และประเพณีอันมีค่าแต่ยังเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้การจัดการทรัพยากรในชุมชนมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามความเป็นจริงของพื้นที่ ซึ่งเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ผลลัพธ์นี้เป็นเช่นนั้น เนื่องจากการมีทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แข็งแกร่งช่วยเพิ่มความรู้สึกภาคภูมิใจและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน เมื่อประชาชนรู้สึกว่ารกรกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมได้รับการยอมรับและมีความค่า พวกเขาจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและสนับสนุนการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับค่านิยมและประเพณีของตนเอง ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนและเกิดความมั่นคงในระยะยาว การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการเกษตร พิธีกรรมท้องถิ่น และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยให้การพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่ถูกบั่นทอนด้วยความแปลกแยกจากตัวตนของชุมชน แต่กลับเป็นการส่งเสริมให้เกิดสังคมที่เข้มแข็งและความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ และคณะ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า เครือข่ายทางสังคมและทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนในเศรษฐกิจของชุมชน นอกจากนี้งานวิจัยของบงกชมาศ เอกเอี่ยม (2562) ยังยืนยันอีกว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนโดยใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลให้มีความยั่งยืนและประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้สนับสนุนผลการวิจัยของผู้วิจัยที่พบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชุมชนหนองหารเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง อีกทั้งประสบการณ์ตรงในชุมชนหนองหารยังชี้ให้เห็นว่าการรวมเอาทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเศรษฐกิจสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อชุมชนใช้ความรู้ดั้งเดิมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น พบว่า ความร่วมมือและความเข้าใจในบริบทของชุมชนจะส่งผลให้เกิดการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งสามารถสร้างรายได้และกระจายความมั่ง

คั้งให้กับครัวเรือนได้อย่างยั่งยืน การอภิปรายผลในส่วนของทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้จึงสรุปได้ว่า ไม่เพียงแต่การรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในเศรษฐกิจฐานราก แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจให้กับการพัฒนานวัตกรรมและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาทั้งเป็นการยืนยันว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน หากชุมชนสามารถจับจุดแข็งในมิตินี้ได้อย่างเหมาะสม ก็จะนำไปสู่การพัฒนาที่เข้มแข็งและต่อเนื่องได้

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การส่งเสริมทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับนโยบาย ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยจัดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมเรียนรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม เพื่อให้ทุนทางวัฒนธรรมกลายเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนอย่างแท้จริง

1.2 การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและกลไกภาครัฐแบบบูรณาการ ควรมีนโยบายที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น และภาคประชาสังคมอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสนับสนุนกลไกการบริหารจัดการทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

1.3 การพัฒนาและยกระดับทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ภาครัฐควรส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล เพื่อให้ประชาชนสามารถปรับตัวและสร้างสรรค์นวัตกรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ชุมชนสามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงกลยุทธ์ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับตำบล โดยชุมชนสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแผนแม่บท หรือแผนชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

2.2 ภาคการศึกษาและหน่วยงานวิจัยสามารถใช้เป็นต้นแบบ ด้วยสถาบันการศึกษา หน่วยงานพัฒนาชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) สามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษาหรือโมเดลต้นแบบในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน โดยอาจดัดแปลงหรือขยายผลให้เหมาะสมกับพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

2.3 ภาคเอกชนสามารถใช้สนับสนุนกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ด้วยภาคธุรกิจนี้ในท้องถิ่น หรือผู้ประกอบการเพื่อสังคมสามารถใช้ข้อมูลนี้เพื่อพัฒนาโครงการที่ตอบโจทย์ชุมชน พร้อมเชื่อมโยงกับห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ที่มีอยู่เดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรขยายพื้นที่ศึกษาสู่ชุมชนที่มีลักษณะแตกต่าง การศึกษาในอนาคตควรพิจารณาชุมชนที่มีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความ

แตกต่างของปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากในบริบทต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ที่กว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้น

3.2 ศึกษาเชิงลึกถึงกระบวนการสร้างทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรม งานวิจัยในอนาคตควรลงลึกถึงกระบวนการที่ทำให้ทุนเหล่านี้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ในระยะยาว เช่น การถ่ายทอดความรู้ การสร้างผู้นำทางวัฒนธรรม หรือบทบาทของเยาวชนในการรักษาและต่อยอดทุนชุมชน

3.3 การวิจัยเชิงประเมินผลและเชิงปฏิบัติการ ควรมีการศึกษาที่เน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนโยบายหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่จริง รวมถึงงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมออกแบบแนวทางการพัฒนาอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ผู้วิจัยได้มีองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญดังนี้

1. **การสร้างความเข้มแข็งผ่านทุนมนุษย์:** การพัฒนาความรู้และทักษะของประชาชนในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน การพัฒนาความสามารถของประชาชนในการพึ่งพาตนเองได้ในหลายด้าน เช่น การเกษตรที่ยั่งยืน การแปรรูปสินค้า และการฝึกทักษะอาชีพต่างๆ ช่วยให้ชุมชนมีศักยภาพในการสร้างงานและลดความยากจนได้อย่างยั่งยืน

2. **ทุนทางสังคมและการสนับสนุนจากภาครัฐ:** การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีประสิทธิภาพ เครือข่ายทางสังคมที่แข็งแกร่ง และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐช่วยสร้างการประสานงานและบริหารทรัพยากรได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจมีความยั่งยืนและมีความมั่นคงมากขึ้น

3. **ทุนทางเศรษฐกิจ:** การใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การสนับสนุนการกระจายรายได้ในชุมชน การสร้างธุรกิจและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สามารถเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน

4. **ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น:** การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความยั่งยืน โดยการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างอาชีพให้กับชุมชน ช่วยรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนในขณะเดียวกันก็สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรในท้องถิ่น

5. **การบูรณาการภาคส่วนต่างๆ:** การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้ยั่งยืน การบูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต้องมีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร ซึ่งจะช่วยลดอุปสรรคและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการประสานงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การเสริมสร้างความเข้มแข็งในทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในท้องถิ่นให้ยั่งยืนและสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล เพ็ชรล้อมทอง, สุรภา เอ็มสกุล, & ธนัสดา โรจนตระกูล. (2564). กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตนเอง. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(12), 354–368.
- แก้วตา ผิวพรรณ, & ปวีตรา โคบำรุง. (2566). การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาการทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 8(2), 260–281.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, สมปอง สุวรรณภุมมา, & สัณญา เคนาภูมิ. (2567). การจัดการทุนมนุษย์ในทศวรรษหน้า: แนวคิดและแนวทางการพัฒนา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(5), 1001–1016.
- ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, ชวน เพชรแก้ว, สุธาวดี จินาญาติ, & ธนิกา สุขารมย์. (2564). นวัตกรรมจัดการตนเองของชุมชนชายาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมชุมชน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 5(1), 47–60.
- เดือนนภา ภูทอง. (2567). พลังชุมชนท้องถิ่น: พลวัตการขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชนโดยการนำทุนวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน. *วารสารธุรกิจดิจิทัลและสังคมศาสตร์*, 10(1), 1–15.
- ทัศนีย์ ปันสวัสดิ์. (2563). การพัฒนาระบบบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชนในการจัดการน้ำของจังหวัดชัยนาท. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 14(37), 15–28.
- ธรรมพร ต้นตรา, สุริยจิรัส เตชะต้นมีนสกุล, สถาพร แสงสุโพธิ์, เกรียงไกร เจริญผล, พัทธพรพรรณ ศรีสกลวัฒน์, ฤทัยลักษณ์ กิจบุญชู, & รุ่งทิวา เชื้อนแก้ว. (2565). กระบวนการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเชิงสวัสดิการของเทศบาลเมืองแม่โจ้และเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 5(2), 19–34.
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2567). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยยุทธศาสตร์ BCG (Bio-Circular-Green Economy) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอดงพิกุล จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม*, 18(4), 659–677.
- บงกษมาศ เอกเอี่ยม. (2562). ภาวะผู้นำชุมชนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความยั่งยืนของชุมชนแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*, 36(3), 102–113.
- พระครูพิสัยปริยัติกิจ อคฺคคุณโณ, & สมชาย เบ็ญจวรรณ. (2564). จิตอาสาพลังบวก: ชุมชนคุณธรรม กระบวนการในการขับเคลื่อนด้วยพลังบวร รูปแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 4(2), 115–125.

- พระครูสมุห์ไพฑูรย์ พนมสวय, & สุทธญาณ โอบอ้อม. (2561). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ยั่งยืน. **วารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์**, 2(1), 95–108.
- พฤทธิพงศ์ จักกะพาก. (2564). การพัฒนาทุนมนุษย์ตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 10(2), 354–363.
- ภาวิตา เจริญจินดารัตน์. (2561). งานวิจัยท้องถิ่นเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. **วารสารเกษตรพระจอมเกล้า**, 36(2), 152–161.
- มาริษา ศรีชะแก้ว, & สถาพร วิชัยรัมย์. (2562). เศรษฐกิจพอเพียง: แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนในประเทศไทย. **วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, 3(1), 39–49.
- ยุวดี พ่วงรอด, วิจิตตรา พ่วงท่าโก, กัลยารัตน์ วุฒิปรีชยานันท์, & โชติบดี รัฐ. (2563). นโยบายสาธารณะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร. **Journal of Roi Kaensarn Academi**, 5(2), 122–141.
- วินิจ ฝาเจริญ, สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล, สถาพร แสงสุโพธิ์, & นนท์ น้ำประทานสุข. (2564). **การจัดการความรู้ด้านทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศุจินันท์ ไตรระเปียบ, ชนัญชิดา ทิพย์ญาณ, & อมร หวังอัครางกูร. (2567). เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรทำสวนทุ้งควัด อำเภอละแม จังหวัดชุมพร ภายใต้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ. **วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย**, 5(2), 93–107.
- สนธยา ปานแก้ว. (2567). บทบาทสตรีกับการพัฒนากลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและเพิ่มโอกาสกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อการสร้างรายได้ที่มั่นคงในพื้นที่ตำบลนาเตย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพังงา. **วารสารภูมิโนศพัฒนาอย่างยั่งยืน**, 5(2), 12–27.
- สมศักดิ์ สงวนดี. (2564). ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน. **วารสารวิชาการแห่งอนาคต**, 1(1), 1–8.
- สุชาติ อานาจิภาวี, ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง, เพ็ญศรี ฉรินัง, & จิระพันธ์ สกุนา. (2563). นโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้เกิดความยั่งยืน. **วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ**, 8(3), 56–66.
- อุไรวรรณ เมะบ้าน. (2563). การบริหารจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนในรูปแบบชุมชนพึ่งตนเอง. **วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ**, 8(2), 73–88.
- Khatasombun, H. (2022). Social capital and model community development to create a sustainable community-based economy of Huay Kaew Sub-district, Bueng Na Rang District, Phichit Province. **Journal of MCU Nakhondhat**, 9(10), 32–48.
- Palavicini Corona, E. (2012). **Local economic development in Mexico: The contribution of the bottom-up approach** (Doctoral dissertation, London School of Economics and Political Science).